(<u>इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद</u>)

[१९९६] ३ एस. सी. आर. २७६

श्रीमती अनुराधा मुखर्जी आणि इतर अन्य
विरुद्ध
यूनियन ऑफ इंडिया आणि इतर अन्य

मार्च १२, १९९६

[न्यायमूर्ती के. रामास्वामी आणि जी. बी. पटनायक.]

सेवा कायदा :

रेल्वे आस्थापना नियमावली (खंड I) :

परिच्छेद 302-पदव्युत्तर लिपिक श्रेणी-II-लिपिक श्रेणी-I म्हणून नियुक्ती- वरिष्ठता - म्हटले सेवा पदवीधर लिपिक श्रेणी-II यांना लिपिक श्रेणी-I मध्ये नियुक्त केल्याने त्यांना लिपिक श्रेणी I म्हणून 1.10.1980 पासून केवळ प्रोफार्मा पदोन्नती मिळेल, परंतु त्यांनी प्रत्यक्षात कार्यभार स्वीकारल्याच्या तारखेपासून त्यांना वेतन मिळण्याचा हक्क असेल -1.10.1980 नंतर नियुक्त झालेल्यांना 1.10.80 पासून पदोन्नती मिळणार नाही, परंतु केवळ लिपिक श्रेणी-II म्हणून त्यांच्या वास्तविक नियुक्तीच्या तारखेपासून त्यांची कल्पना लिपिक श्रेणी-I म्हणून श्रेणीसुधारित केली जाईल.

सरकारी वाद :

सरकार त्यांच्या वकिलांना योग्य प्रकारे मदत करत नाही- उचलायची पाऊले - स्पष्ट केले.

रेल्वेमध्ये लिपिक श्रेणी I च्या संवर्गातील रु.३३०-५६० या वेतन श्रेणीतील रिक्त पदे 1.10.1980 पूर्वी, 20 टक्के संवर्ग खुल्या बाजारातून आणि सेवा पदवीधर लिपिक श्रेणी II द्वारे विभागीय परीक्षेद्वारे मर्यादित सेवाप्रवेशद्वारे आणि 80 टक्के पदे बिगर पदवीधर लिपिक श्रेणी-II च्या पदोन्नतीद्वारे भरली जात होती. 2 ऑक्टोबर 1980 नंतर सेवेत असलेले पदवीधर लिपिक श्रेणी-2 ची वरिष्ठता-कम-गुणवत्तेच्या तत्त्वावर भरण्यात आली आणि सेवेत योग्य उमेदवार उपलब्ध नसल्यास उर्वरित रिक्त पदे इतर रिक्त पदांसह थेट सेवाप्रवेशद्वारे भरली गेली. 80 टक्के

रिक्त पदे बिगर पदवीधर लिपिक श्रेणी-II साठी वरिष्ठता-सह-योग्यतेच्या आधारावर पदोन्नतीसाठी उपलब्ध राहिली. नंतर, एक वेळचा उपाय म्हणून, रेल्वे सेवा आयोगाद्वारे भरती करण्यात आली आणि पदवीधर लिपिक श्रेणी II च्या निवडीसाठी विभागीय स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे मर्यादित भरती करण्यात आली.

1968 ते 1982 या वेगवेगळ्या तारखांवर नियुक्त केलेल्या सेवा पदवीधर लिपिक श्रेणी-2 मधील लिपिक श्रेणी-1 मधील ज्येष्ठतेच्या आणि पगाराच्या दाव्याशी संबंधित वादातून उद्भवलेल्या प्रकरणांमध्ये केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरणाच्या विविध खंडपीठांच्या निकालांविरोधात सध्याचे अपील दाखल करण्यात आले होते.

अपीलांचा निपटारा करताना, या न्यायालयाने

म्हटले : 1.1. 1 ऑक्टोबर 1980 पासून निवृत्तिवेतनाच्या उद्देशांशिवाय कोणत्याही आर्थिक लाभांशिवाय, ग्रेड I श्रेणीवर नियुक्त केलेल्या सर्व सेवाकालीन पदवीधर लिपिक, ग्रेड II यांना केवळ ग्रेड I लिपिक म्हणून प्रोफार्मा पदोन्नती मिळेल. त्यांनी प्रत्यक्ष कार्यभार स्वीकारल्याच्या तारखेपासून त्यांना वेतन मिळण्याचा हक्क आहे. आंतर ज्येष्ठता ही रेल्वे आस्थापना नियमावलीच्या (खंड.I) परिच्छेद 302 नुसार असेल. म्हणजे, श्रेणीतील ज्येष्ठतेची तारीख ही त्या श्रेणीतील पदाच्या नियुक्तीची तारीख असते. उच्च वेतनाचे अनुदान, एक नियम म्हणून, या पदावर नियमितपणे नियुक्त केलेल्या विद्यमान कर्मचाऱ्यांपेक्षा ज्येष्ठता प्रदान करत नाही. थेट भरती आणि पदोन्नतीमध्ये, कार्यरत पदावर रुजू होण्याची तारीख ही थेट भरतीची तारीख असते आणि ऑर्डर पदोन्नतीची प्रसंभाविक प्रक्रिया पूर्ण झाल्यानंतर, नियमित पदोन्नतीची तारीख ही पदोन्नतीसाठीची तारीख असते. आंतर ज्येष्ठता ही पर्यायी आहे, म्हणजे प्रथम पदोन्नती आणि थेट भरती त्याच्या खाली असेल आणि ती संबंधित याद्यांमधील गुणवत्तेच्या क्रमानुसार आणि रेल्वे प्रशासनाद्वारे राखलेल्या रोस्टरनुसार सुरू राहील. अशा प्रकारे पदोन्नती थेट भरतीपेक्षा वरिष्ठ असेल. [283-एफ-एच; 284-ए]

1.2. अशा पदवीधर लिपिकांची 1 ऑक्टोबर 1980 नंतर खुल्या स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे किंवा विभागीय परीक्षेद्वारे मर्यादित भरतीद्वारे निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया ग्रेड II लिपिक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आणि नियमांनुसार त्यांची उन्नती करण्यात आली, तरी त्यांना 1 ऑक्टोबर 1980

च्या प्रोफार्मा तारखेपासून पदोन्नती मिळणार नाही, परंतु केवळ ग्रेड II लिपिक म्हणून त्यांची प्रत्यक्ष नियुक्ती झाल्याच्या तारखेपासून, त्यांची नियुक्ती 1 ऑक्टोबर 1980 नंतर असल्याने प्रथम श्रेणी लिपिक म्हणून त्यांची कल्पनात्मक श्रेणीसुधारणा करण्यात आली आहे. एकीकडे 20 टक्के थेट भरती आणि दुसरीकडे मर्यादित भरती पदवीधर ग्रेड II लिपिक आणि पदोन्नतींची आंतर-ज्येष्ठता रेल्वे आस्थापना नियमावलीच्या (खंड I) परिच्छेद 302 नुसार निश्चित केली जाईल. [284-बी-सी]

1.3. नियमांनुसार तात्पुरत्या आधारावर नियुक्त केलेल्या व्यक्तींना त्यांच्या प्रारंभिक नियुक्तीच्या तारखेपासून नव्हे तर नियमांनुसार त्यांची प्रत्यक्षात निवड आणि नियुक्ती केल्याच्या तारखेपासून ज्येष्ठता मिळू शकते आणि त्यांची नियुक्ती आणि ज्येष्ठता निवडीच्या आणि ते सेवेत आल्याच्या तारखेपासून लागू होईल आणि प्रसंभाविक प्रक्रिया योग्य प्रकारे पूर्ण झाल्यानंतर असलेल्या उमेदवारांपेक्षा कनिष्ठ तसेच थेट भरती करणारे उमेदवार असतील. त्यानुसार आंतर ज्येष्ठता मोजली गेली पाहिजे. [284-डी-ई]

2. काही प्रकरणांमध्ये निर्णयासाठी प्रकरणे राखून ठेवल्यानंतर आणि सरकारला त्यांचे लेखी युक्तिवाद देण्याचे निर्देश दिल्यानंतरही कोणीही न्यायालयाला मदत करण्याची जबाबदारी घेणार नाही, असा न्यायालयाचा अनुभव आहे. सरकारने त्यांची बाजू मांडणाऱ्या वकिलाला मदत करण्यासाठी एका विशिष्ट अधिकाऱ्याला जबाबदार धरले पाहिजे आणि न्यायालयांना किंवा न्यायाधिकरणांना विवादांचा जलदगतीने न्यायनिवाडा करण्यासाठी आणि योग्य निर्णयापर्यंत पोहोचण्यासाठी आवश्यक आणि आवश्यक ती मदत उपलब्ध करून देण्यासाठी पावले उचलली पाहिजेत. [284-एच; 285-ए-बी]

दिवाणी अपीलीय न्यायाधिकरण : १९९६ चे दिवाणी अपील क्र. ४२६५.

1986 च्या टी. ए. क्र. 1301 मधील सेंट्रल एडमिनिस्ट्रेटिव्ह ट्रिब्युनल, कलकत्ताच्या १८/१२/९० या तारखेच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

दुष्यंत दवे, डॉ. राजीव धवन, प्रताप वेणुगोपाल, के. जे. जॉन, व्ही. के. वर्मा, बी. के. प्रसाद, ए. डी. एन. राव, ए. के. शर्मा, सी. व्ही. एस. राव, व्ही. एन. पाटील, गोपाल सिंग, मनोज

प्रसाद, एस. एन. शुक्ला, ओ. पी. गुप्ता, एन. ए. सिद्दीकी, ई. सी. विद्यासागर, एल. आर. सिंग, अमलान घोष, के. एन. राय, टी. एन. सिंग, आर. मुखर्जी उपस्थित पक्षांसाठी.

राजू राम चंद्रन, एम. डी. अडकर, एस. डी. सिंग, एजाज मकबूल, अनीस सुह्रावर्दी आणि ए. एस. भास्मे, हस्तक्षेप करणाऱ्यांसाठी.

न्यायालयाचा निर्णय यांनी दिला

न्यायमुर्ती के. रामास्वामी. अनुमति मंजूर.

काही कर्मचाऱ्यांनी आणि भारतीय संघराज्याने विशेष रजेद्वारे दाखल केलेले हे अपील केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरणाच्या कलकत्ता, अलाहाबाद, नवी दिल्ली आणि लखनौ खंडपीठांच्या आदेशांवरून उद्भवतात. अनुराधा मुखर्जी यांनी दाखल केलेल्या मुख्य अपीलमधील तथ्ये या सर्व अपीलमध्ये उपस्थित केलेल्या वादाचा निपटारा करण्यासाठी पुरेशी आहेत.

अपीलकर्ते हे 1968 ते 1982 दरम्यान वेगवेगळ्या तारखांवर लोअर डिव्हिजन क्लर्क-ग्रेड II म्हणून नियुक्त केलेले पदवीधर आहेत. रेल्वे प्रशासनाने रेल्वेमधील लिपिकवर्गीय संवर्गांची पुनर्रचना केली; त्यांनी पदांची टक्केवारी निश्चित केली आणि वितरण केले. या प्रकरणांमध्ये आम्ही चिंतीत अहो की लिपिक (ग्रेड I) रु. 330-560 श्रेणीतील 40% 1 ऑक्टोबर 1980 पूर्वीची रिक्त पदे 1 जून 1979 रोजी रेल्वे मंडळाच्या पत्राद्वारे लिपिकांसाठी (प्रथम श्रेणी) भरण्यात आली होती. त्यानंतर 10 नोव्हेंबर 1981 रोजीच्या मंडळाच्या पत्राद्वारे त्यात सुधारणा करून ते 57.5% करण्यात आले.

कार्मिक विभागातील पुनर्रचित संवर्गांच्या कामकाजात गुणात्मक सुधारणा घडवून आणण्यासाठी 10 नोव्हेंबर 1980 रोजी मंडळाच्या पत्रानुसार, वरिष्ठ लिपिकांच्या (प्रथम श्रेणी) एकूण पदांपैकी 20 टक्के पदे रेल्वे सेवा आयोगामार्फत थेट भरतीद्वारे भरण्याचा निर्णय घेण्यात आला. उर्वरित 80 टक्के सेवेत असलेल्या पदवीधरांपैकी, 13-1/3 टक्के पदे सेवेत असलेल्या ग्रेड II लिपिकांना त्यांच्या कोट्यातील रिक्त पदांसाठी अर्ज करण्यासाठी उपलब्ध करून देण्यात आली होती. कार्मिक विभागातील विद्यमान पदवीधर कर्मचारी, जे नंतर लेखा विभाग आणि इतर विभागांपर्यंत विस्तारले गेले, त्यांनाही थेट भरती कोट्यासाठी अर्ज करण्याची परवानगी देण्यात आली आणि वयोमर्यादेत शिथिलता देण्यात आली. थेट भरती झालेल्या वरिष्ठ लिपिकांची वरिष्ठता

आणि श्रेणीमध्ये पदोन्नती झालेल्यांची वरिष्ठता श्रेणीतील प्रवेशाच्या तारखेच्या संदर्भात निश्चित केली जाईल, असा निर्णय घेतला.

18 जून 1981 रोजीच्या पत्राद्वारे, मंडळाने रेल्वे सेवा आयोगाद्वारे घेण्यात येणाऱ्या स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे सेवेत असलेल्या वरिष्ठ लिपिक पदव्युत्तर लिपिक (ग्रेड II) च्या 13.1/3% पदे भरण्याचा निर्णय घेतला होता. ते उपलब्ध नसल्यास उर्वरित रिक्त पदे खुल्या बाजारातून 20 टक्के थेट भरती कोट्यासह थेट भरतीद्वारे भरण्याचा निर्णय घेण्यात आला. त्याअंतर्गत जारी केलेले आदेश 1 ऑक्टोबर 1980 पासून लागू करण्यात आले होते परंतु त्या संदर्भात कोणतीही थकबाकी देय नाही. अशा प्रकारे नियुक्त केलेल्या कर्मचाऱ्यांचा पगार 1 ऑक्टोबर 1980 पासून निश्चित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला होता, परंतु वरिष्ठ लिपिक म्हणून त्यांच्या वास्तविक पगाराची रक्कम त्यांनी प्रत्यक्षात त्या पदाचा कार्यभार स्वीकारल्याच्या तारखेपासून देऊ करण्यात आली होती. पुढे असा निर्णय घेण्यात आला की 30 सप्टेंबर 1980 रोजी अस्तित्वात असलेल्या या पदातील 40 टक्के रिक्त पदे 18 जून 1981 रोजी पत्र जारी होण्यापूर्वी अंमलात असलेला आदेशानुसार भरली जातील. हे आदेश नॉन -लेखा विभाग तसेच कार्मिक विभागाला लागू करण्यात आले होते आणि प्रत्यक्ष भरती आणि सेवेत असलेल्या पदवीधर उमेदवारांच्या पदोन्नतीमधील 20 आणि 13.1/3 टक्के हे गुणोत्तर सर्व सेवेत असलेल्या पदवीधर लिपिकांना (श्रेणी II) लागू करण्यात आले होते.

20 जानेवारी 1981 रोजीच्या पत्रात परिच्छेद 2 (ii) मध्ये स्पष्ट केले आहे की, मंडळाच्या 10 नोव्हेंबर 1980 च्या पत्रानुसार, 1 ऑक्टोबर 1980 रोजी अस्तित्वात असलेल्या वरिष्ठ लिपिकांच्या 10 टक्के रिक्त जागा, वरिष्ठता-सह-योग्यतेच्या आधारावर कार्मिक विभागाच्या विद्यमान लिपिकांपैकी (श्रेणी II) पदोन्नतीद्वारे भरल्या जाणार होत्या. खुल्या बाजारातून थेट भरती नेहमीच गुणवत्तेनुसार होईल हा संभ्रम दूर करण्यासाठी हे निर्देश होते. आस्थापना विभागातील विद्यमान लिपिकांना (ग्रेड II) देखील 20 टक्के थेट भरती कोट्यासाठी पात्र ठरवण्यात आले होते.

31 जुलै 1981 रोजीच्या पत्रात परिच्छेद 2 (ii) मध्ये निर्णय घेण्यात आला होता की, 18 जून 1981 रोजीच्या आदेशाद्वारे उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या 1 ऑक्टोबर 1980 रोजी अस्तित्वात असलेल्या वरिष्ठ लिपिक पदांमधील 13.1/3% रिक्त जागा 18 जून 1981 रोजीच्या

पत्राच्या परिच्छेद 1 (ii) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे सेवेत असलेल्या पदवीधर लिपिकांमधून (श्रेणी 1) भरण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. दुसऱ्या शब्दांत, 57.5% पदांपैकी , 13-1 3 टक्के पदे रेल्वे सेवा आयोगाद्वारे स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे भरतीसाठी सेवेत असलेल्या पदवीधर लिपिकांना (ग्रेड II) उपलब्ध असतील. रिक्त पदे खुल्या बाजारपेठेतील उमेदवारांसाठी खुली केली जातील. या पत्राच्या परिच्छेद 2 (iii) मध्ये असे सूचित केले आहे की त्यातील 10 टक्के पदे रेल्वे सेवा आयोगाच्या माध्यमातून थेट भरतीद्वारे भरली जातील. थेट भरतीच्या कोट्याविरुद्ध 1 ऑक्टोबर 1980 रोजी उद्भवलेल्या उर्वरित 10 टक्के जागा तत्कालीन विद्यमान प्रक्रियेनुसार ज्येष्ठता-सह-योग्यतेच्या आधारावर लिपिक (ग्रेड II) च्या पदोन्नतीद्वारे भरण्याचा निर्णय घेण्यात आला. 13.1/3% अधिक 10 टक्के, म्हणजे 23.1/3 टक्के रिक्त पदे विभागीय परीक्षेद्वारे भरती करून सेवेत असलेल्या पदवीधर लिपिक (ग्रेड II) मधून भरली जाणार होती. दुसऱ्या शब्दांत, रेल्वे सेवा आयोगाच्या माध्यमातून ग्रेड I लिपिक म्हणून सेवेतील पदवीधर ग्रेड-II लिपिकांची भरती करण्यात आली. 57.5% पैकी 10 टक्के रिक्त पदे खुल्या बाजारातून थेट भरतीद्वारे भरली जाणार होती. हे आदेश बिगर-आस्थापना विभागांनाही लागू करण्यात आले होते आणि 20 जानेवारी 1981 रोजी लिहिलेल्या त्यांच्या पत्राच्या जागी हा आदेश देण्यात आल्याचे स्पष्ट करण्यात आले. कोणत्याही विभागात काम करणाऱ्या सर्व पदवीधर लिपिकांना (श्रेणी II) श्रेणी I लिपिक म्हणून निवडीसाठी मर्यादित भरतीमध्ये भाग घेण्यास पात्र ठरवण्यात आले होते. हा खुल्या स्पर्धेद्वारे तसेच त्यांना लागू असलेल्या आरक्षणाच्या नियमांनुसार अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींसह सर्व सेवेत असलेल्या पदवीधर लिपिकांसाठी (ग्रेड II) खुला होता. परिच्छेद 3 मध्ये, हे स्पष्ट करण्यात आले होते की मर्यादित विभागीय परीक्षेद्वारे 13-1 3 टक्के किंवा थेट भरतीद्वारे 10 टक्के मर्यादेपर्यंतचे मर्यादित आरक्षण केवळ पदवीधर लिपिक (श्रेणी II) चे उमेदवार उपलब्ध असतील तरच लागू होईल. 80% पदे प्रथम श्रेणी लिपिक म्हणून पदोन्नतीसाठी पदवीधर नसलेले द्वितीय श्रेणी लिपिकासाठी उपलब्ध ठेवली जावीत.

5 जानेवारी 1982 रोजीच्या पत्राद्वारे, रेल्वे मंडळाने परिच्छेद 2 (ii), 2 (iii) आणि 4 शी संबंधित 31 जुलै 1981 रोजीच्या आपल्या पूर्वीच्या पत्रात सुधारणा केली होती आणि असे म्हटले होते की 1 ऑक्टोबर 1980 रोजी उद्भवलेल्या रिक्त जागा 20 जानेवारी 1981 रोजीच्या त्यांच्या

पत्राच्या परिच्छेद 2 (ii) मध्ये दर्शविलेल्या पद्धतीनुसार भरल्या पाहिजेत, म्हणजे 1 ऑक्टोबर 1980 रोजी निर्माण झालेल्या रिक्त जागा म्हणजे विद्यमान पदवीधर कनिष्ठ लिपिकांनी (श्रेणी II) रेल्वे सेवा आयोगाद्वारे मर्यादित स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे 10 टक्के रिक्त जागा भरल्या पाहिजेत. उर्वरित रिक्त पदे ज्येष्ठता-सह-योग्यतेच्या तत्त्वावर पदवीधर नसलेल्या लिपिकांना (ग्रेड II) पदोन्नती देऊन भरली जावीत. 2 ऑक्टोबर 1980 रोजी आणि तेव्हापासून अस्तित्वात असलेल्या रिक्त जागा 31 जुलै 1981 रोजीच्या त्यांच्या पत्राच्या परिच्छेद 2 (iv) मध्ये दर्शविलेल्या पद्धतीने भरल्या पाहिजेत, म्हणजे 20 टक्के रिक्त जागा थेट भरतीद्वारे भरल्या पाहिजेत, तर पदवीधर लिपिक (ग्रेड II) जे अजूनही उपलब्ध आहेत ते ज्येष्ठता-सह-योग्यतेच्या तत्त्वावर खुल्या स्पर्धेत भाग घेण्यास पात्र आहेत, परंतु खुल्या बाजारपेठेतील उमेदवारांसारख्या शुद्ध गुणवत्तेवर नाही. हे सर्व लिपिकवर्गीय कर्मचाऱ्यांना लागू करण्यात आले होते. कनिष्ठ लिपिक (ग्रेड II) बिगर आस्थापना विभागातील सर्व परंतु लेखा विभागात नाही.

10 ऑगस्ट 1983 रोजीच्या पत्रात मंडळाने म्हटले आहे की, 18 जून 1981 रोजीच्या आदेशानुसार, वरिष्ठ लिपिक म्हणून कर्मचाऱ्यांची पदोन्नती 1 ऑक्टोबर 1980 पासून लागू होईल, परंतु त्यासाठी कोणतीही थकबाकी देय नव्हती. तथापि, त्यांनी स्पष्ट केले की "श्रेणीसुधारित पदासाठी नियुक्त केलेल्या रेल्वे कर्मचाऱ्यांचा पगार १.१०.१९८० पासून ठराविक पद्धतीनुसार निश्चित करण्यात आला होता, परंतु श्रेणीसुधारित पदांवरील पगाराच्या वास्तविक देयकाला त्यांनी प्रत्यक्षात श्रेणीसुधारित पदाचा कार्यभार स्वीकारल्याच्या तारखेपासूनच परवानगी देण्यात आली होती" आणि '18 जून 1981 च्या वरील उद्धृत आदेशांतर्गत येणाऱ्या विशिष्ट प्रकरणांमध्ये' प्रो फॉर्मा पे 'हा नियम' २५४५-पी II आणि' एम. आर. एच. आर. 1950 'च्या परिच्छेद 501 च्या शिथिलतेतील विशेष प्रकरण म्हणून निवृत्तीवेतन लाभांसाठी गणला जाईल.

26 जुलै 1985 च्या पत्रात परिच्छेद 1 मध्ये असे नमूद करण्यात आले होते की, सेवेत असलेल्या उमेदवारांची मर्यादित भरती आणि खुल्या बाजारातून थेट भरती वर नमूद केलेल्या आधारावर केली जाईल, म्हणजे सेवेत असलेल्या उमेदवारांसाठी ज्येष्ठता-सह-योग्यता आणि खुल्या बाजारपेठेतील उमेदवारांसाठी योग्यता आणि हे सेवेत असलेल्या उमेदवारांसाठी एक वेळ उपाय म्हणून विभागीय स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे एकाच वेळी केले जाईल.

अशा प्रकारे वरिष्ठ लिपिक संवर्गातील रिक्त पदे भरण्यासाठी आमच्याकडे तीन प्रवाह आहेत, म्हणजे प्रथम श्रेणी लिपिक वेतनमान रु. 330-560. म्हणजे, (i) थेट खुल्या बाजारातून भरती (संवर्ग संख्येच्या 20 टक्के); (ii) ग्रॅज्युएट ग्रेड II क्लर्क (विभागीय परीक्षेद्वारे 13.1/3 टक्के थेट मर्यादित भरती) आणि (iii) 80 टक्के बिगर ग्रॅज्युएट पदोन्नती-ग्रेड II क्लर्क. ते तीन प्रवाह संपूर्ण कालावधीत कायम राहील. जरी दोन्ही बाजूंच्या वकिलांनी असा युक्तिवाद केला की त्यांची आंतर-ज्येष्ठता 1 ऑक्टोबर 1980 पासून किंवा पदांचा प्रत्यक्ष कार्यभार स्वीकारल्याच्या तारखेपासून निश्चित केली जावी, परंतु वरील पत्रे त्या वादाशी संबंधित नाहीत.

रेल्वे आस्थापनेच्या (खंड I-सुधारित आवृत्ती, 1989) परिच्छेद 302 अंतर्गत उमेदवारांच्या आंतर-ज्येष्ठतेचे नियमन केले जाते, जे खालीलप्रमाणे आहे :

> " 302. प्रारंभिक भरती श्रेणीतील ज्येष्ठता-अन्यथा नमूद केल्याशिवाय श्रेणीतील पदाच्या पदाधिकाऱ्यांमधील ज्येष्ठता श्रेणीतील नियुक्तीच्या तारखेद्वारे नियंत्रित केली जाते. सुरुवातीच्या वेतनापेक्षा जास्त वेतनाचे अनुदान, नियमानुसार, नियमित पदांवर आधीच नियुक्त झालेल्यांपेक्षा रेल्वे कर्मचाऱ्याला ज्येष्ठता देऊ नये. अंशतः थेट भरतीद्वारे आणि अंशतः पदोन्नतीद्वारे भरलेल्या पदांच्या श्रेणींमध्ये, वरिष्ठतेच्या निर्धारणासाठीचा निकष पदोन्नतीच्या बाबतीत प्रसंभाविक प्रक्रिया नियमित पदोन्नतीची तारीख आणि थेट भरतीच्या बाबतीत योग्य प्रक्रियेनंतर कार्यरत पदावर रुजू होण्याची तारीख असावी. जेव्हा पदोन्नतीप्राप्त रेल्वे कर्मचारी आणि थेट भरतीच्या श्रेणीतील प्रवेशाच्या तारखा समान असतील, तेव्हा त्यांना पर्यायी पदांवर ठेवले पाहिजे, पदोन्नती थेट भरतीपेक्षा वरिष्ठ असल्याने प्रत्येक गटात आंतर-वरिष्ठता राखली पाहिजे.
>
> **टीपः** जर थेट भरतीचा प्रशिक्षण कालावधी सेवेच्या आवश्यकतेनुसार कमी केला गेला असेल, तर अशा थेट भरतीच्या बाबतीत कार्यरत पदावर रुजू होण्याची तारीख ही प्रशिक्षणाचा निर्धारित कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर सामान्यतः कार्यरत पदावर आलेली तारीख असेल."

या तथ्यांचे वर्णन स्पष्टपणे खालील निष्कर्ष दर्शविते :

(1) 1 ऑक्टोबर 1980 पूर्वी अस्तित्वात असलेल्या वरिष्ठ लिपिक पदांच्या रिक्त जागा 40 टक्के होत्या. त्यापैकी 20 टक्के रेल्वे भरती संस्थेच्या माध्यमातून उदाहरणार्थ रेल्वे सेवा आयोगामार्फ़त स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे थेट भरतीसाठी राखीव होते आणि 80 टक्के पदोन्नतीसाठी.

(2) 1 ऑक्टोबर 1980 रोजी आणि तेव्हापासून उद्भवलेल्या वरिष्ठ लिपिक पदांवरील रिक्त पदे 57.5% होती. त्यापैकी 20 टक्के थेट भरतीसाठी आणि 80 टक्के पदोन्नतीसाठी राहील.

(3) सेवेत असलेल्या पदवीधरांपैकी 80 टक्क्यांपैकी 13.1/3 टक्के पदे ' पदव्युत्तर लिपिकांसाठी (श्रेणी-2) राखीव आहेत. वयाची पात्रता शिथिल करण्याच्या अधीन राहून ते खुले उमेदवार म्हणून स्पर्धेसाठी पात्र होते. न भरलेली पदे खुल्या बाजारपेठेतील उमेदवारांसाठी खुली केली जातील.

(4) उर्वरित रिक्त पदे सेवेत असलेल्या बिगर पदवीधर उमेदवारांसाठी उपलब्ध असतील. वरिष्ठ-सह-योग्यता हा आधार होता ज्यावर ते पदोन्नतीसाठी विचारात घेण्यास पात्र होते.

(5) 2 ऑक्टोबर 1980 नंतर उद्भवलेल्या रिक्त पदांसाठी 13.1/3 टक्के आणि 10 टक्के पदव्युत्तर लिपिकांसाठी (ग्रेड II) त्यांच्या उपलब्धतेनुसार राखीव होते. ज्येष्ठता-कम-योग्यतेच्या तत्त्वावर त्यांची भरती केली जाईल. जर सेवेत योग्य उमेदवार उपलब्ध नसेल तर उर्वरित रिक्त जागा खुल्या बाजारपेठेतील उमेदवारांद्वारे 10 टक्के रिक्त पदांसह भरल्या जातील. 80 टक्के रिक्त पदे बिगर पदवीधरांसाठी उपलब्ध असतील, तर ज्येष्ठत्व-सह-उपयुक्तता हे बिगर पदवीधर लिपिकांच्या (ग्रेड II) पदोन्नतीचे तत्व आहे.

(6) एक वेळचा उपाय म्हणून, रेल्वे सेवा आयोगाद्वारे भरती आवश्यक न मानता पदवीधर ग्रेड II लिपिकांच्या निवडीसाठी विभागीय स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे मर्यादित भरती केली जाईल.

(7) प्रथम श्रेणीत नियुक्त झालेल्या सर्व सेवेत असलेल्या पदवीधर लिपिकांना (द्वितीय श्रेणी) 1 ऑक्टोबर 1980 पासून निवृत्तिवेतनाची तरतूद वगळता कोणत्याही आर्थिक लाभांशिवाय केवळ प्रथम श्रेणी लिपिक म्हणून प्रो फॉर्मा पदोन्नती मिळेल. त्यांनी प्रत्यक्ष कार्यभार स्वीकारल्याच्या तारखेपासून त्यांना वेतन मिळण्याचा हक्क आहे. निवृत्तीवेतन लाभांच्या गणनेसाठी ते उपलब्ध असेल. आंतर ज्येष्ठता परिच्छेद 302 नुसार असेल, म्हणजे श्रेणीतील

ज्येष्ठतेची तारीख ही त्या श्रेणीतील पदावरील नियुक्तीची तारीख असते. उच्च वेतन देणे, नियमानुसार, या पदावर नियमितपणे नियुक्त होणाऱ्या विद्यमान अधिकाऱ्यांपेक्षा ज्येष्ठता प्रदान करत नाही. थेट भरती आणि पदोन्नती झालेल्यांमध्ये, कार्यरत पदावर रुजू होण्याची तारीख म्हणजे थेट भरतीची तारीख आणि नियमित पदोन्नतीची तारीख, पदोन्नतीची मागणी करण्याच्या प्रक्रियेनंतरची म्हणजे पदोन्नतीची तारीख असते. आंतर ज्येष्ठता हा पर्यायी आहे, म्हणजे प्रथम पदोन्नती आणि थेट भरती त्याच्या खाली असेल आणि संबंधित याद्यांमधील गुणवत्तेच्या क्रमानुसार आणि रेल्वे प्रशासनाद्वारे राखलेल्या रोस्टरनुसार ती सुरू राहील. दुसऱ्या शब्दांत, पदोन्नती थेट भरतीपेक्षा वरिष्ठ असेल.

असे दिसून आले आहे की अशा पदवीधर लिपिकांची 1 ऑक्टोबर 1980 नंतर खुल्या स्पर्धात्मक परीक्षेद्वारे निवडीच्या प्रक्रियेद्वारे किंवा विभागीय परीक्षेद्वारे मर्यादित भरतीद्वारे ग्रेड II लिपिक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली असली तरी त्यांना 1 ऑक्टोबर 1980 च्या प्रो फॉर्मा तारखेपासून प्रभावीपणे पदोन्नती मिळणार नाही, परंतु केवळ ग्रेड II लिपिक म्हणून त्यांच्या वास्तविक नियुक्तीच्या तारखेपासून, कल्पनात्मकदृष्ट्या ग्रेड I लिपिक म्हणून त्यांची नियुक्ती 1 ऑक्टोबर 1980 नंतर होत असल्याने, पदोन्नती मिळेल. एकीकडे 20 टक्के थेट भरती आणि दुसरीकडे मर्यादित भरती पदवीधर ग्रेड II लिपिक आणि पदोन्नतींची आंतर-ज्येष्ठता, वर दर्शविलेल्या पद्धतीने रेल्वे आस्थापनेच्या (खंड I) परिच्छेद 302 नुसार निश्चित केली जाईल.

आमच्याकडे आणखी एक स्रोत आहे जो इतरांशी समानतेचा दावा करतो. ते नियमांनुसार तात्पुरते नियुक्त केलेले असतात. ते सी. ए. क्रमांक @एस. एल. पी. क्रमांक 2473-77/95 मध्ये अपीलकर्ते आहेत. मान्य आहे की, त्यांना नियमांनुसार नियुक्त करण्यात आले होते. यास्तव, त्यांना त्यांच्या सुरवातीच्या नियुक्तीच्या तारखेपासून सेवा जेष्ठता मिळू शकते परंतु ज्या तारखेपासून त्यांची निवड आणि नियुक्ती नियमानुसार झाली आहे त्या तारखेपासून आणि त्यांची नियुक्ती आणि सेवाजेष्ठता ही मुदत पूर्ण झाल्यानंतर निवडीच्या तारखेपासून लागू होईल. प्रक्रिया आणि ते सेवेतील तसेच थेट भरती उमेदवारापेक्षा कनिष्ठ असतील. त्यानुसार आंतर ज्येष्ठता मोजली गेली पाहिजे.

हे स्पष्ट होईल की मंडळाच्या विविध पत्रांमधील निर्देश वरील पद्धतीने तयार केले पाहिजेत आणि त्यानुसार ज्येष्ठता निश्चित केली जावी.

हे अपील सोडण्यापूर्वी, आम्ही विद्वान वरिष्ठ वकील एस/श्री दुष्यंत दवे आणि राजीव धवन, संबंधित थेट भरती-पदवीधर ग्रेड II लिपिक आणि पदोन्नती कनिष्ठ लिपिकांसाठी यांनी दिलेल्या मौल्यवान मदतीची नोंद ठेवतो. परंतु या प्रकरणात लढणाऱ्या खाजगी पक्षांसाठी, वरील कायदेशीर स्थिती स्पष्ट करण्यासाठी आम्हाला अशी मदत मिळाली नसती. नेहमीप्रमाणे, युनियनने हे केले असते, तर मदत कमी असल्याने ते आम्हाला कठीण झाले असते. या दुर्दैवी परिस्थितीमुळे अनेक व्यक्तींवर अन्याय झाला असता. हा आमचा दुःखद अनुभव आहे की काही प्रकरणांमध्ये खटले निकालासाठी राखून ठेवल्यानंतर आणि त्यांचे लेखी युक्तिवाद देण्याचे निर्देश दिल्यानंतरही कोणीही न्यायालयाला मदत करण्याची जबाबदारी घेणार नाही. आम्हाला आशा आहे की भारतीय संघराज्य आणि रेल्वे प्रशासन, विवादांच्या योग्य न्यायनिवाड्यासाठी या न्यायालयावर अनावश्यक ओझे टाळण्यासाठी न्यायालय किंवा न्यायाधिकरणाकडे आवश्यक आणि आवश्यक ती मदत पोहोचेल यासाठी पावले उचलतील. आम्हाला आशा आहे की या अप्रिय परिस्थितीची यापुढे पुनरावृत्ती होणार नाही. आम्ही सूचित करतो की त्यांनी सर्व आवश्यक नियम किंवा सूचना देऊन त्यांची बाजू मांडणाऱ्या वकिलाला मदत करण्यासाठी एका विशिष्ट अधिकाऱ्याला जबाबदार धरले पाहिजे जेणेकरून हे न्यायालय किंवा न्यायाधिकरण विवादांचा न्यायनिवाडा करू शकेल आणि त्वरित योग्य अभिनिर्णय करणेपर्यंत पोहोचू शकेल.

अपीलांचा निपटारा त्यानुसार केला जातो, परंतु परिस्थितीनुसार, खर्चाशिवाय.

आर. पी. **अपील्स निकाली काढल्या.**

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."